

آیاب مجادله با حوادث طبعی

پاسخگوي سوانح عظیم شده میتواند؟

نویسنده: انجنیر صدیق قیام

بعد از جنگ دوم جهانی ، عده از کشور های غنی و ملل متحد ، برای کاهش خطر ناشی از حوادث طبیعی و به حد اقل رساندن تلفات جانی و خسارات مالی به این پروسه اهمیت زیاد قایل گردیدند . که از آن زمان تا حال به صدها اثر ، رساله ها و مقالات توسط محققین به استفاده از تجارب شان در بعضی از کشور ها سانحه دیده نوشته اند و به چاپ رسیده است. همچنان سالانه به صدها کنفرانس ، ورکشاپ ها همراه با سفریه های پر قیمت در بعضی از کشور ها دایر میگردد. هزاران سازمان های غیردولتی یا NGO ها مخصوص در همین بخش مصروف اند از جمله در پاکستان .

در کشور ما هم در دوره جمهورییت مرحوم داود خان به کمک ملل متحد ، بخش UNDRO آن ، يك ریاست مستقل به این نام در چوکات دولت تا سیس گردید که تا حال پا برجاست . اما بعد از سرنگونی رژیم جمهوری ، توسط حزب دیموکراتیک و تا دوره طالبان این ریاست از کمک های علمی و مالی بین المللی محروم گردید یا به حد نامحسوس تنزیل کرد و به يك اداره تقریباً خیریه تبدیل گردید یعنی فاقد تطبیق پلان های عمده پنجگانه مانند ، باخبری عامه ، آمادگی ، تخفیف خطر ، عملیات امداد و نجات و توزیع کمک و سر پنا و بعد بازسازی پلان شده که هنوز هم به سطح ملی مخصوصاً در مناطق آسیب پذیر کشور از جمله پایتخت کشور با جمعیت بالاتر از پنج میلیون نفوس، پلان های فوق تطبیق نشده و محسوس نیست . نمونه بارز این کمبود ها ، اعمار بیش از هفتاد در صد بلند منزل های خلاف نورم ساختمان و زلزله ، تنگ ساختن مسیر سیلاب ها قطع جنگلات ، غصب پارک ها و غیره در مرکز و بعضی از ولایات است.

هموطن آیا مردم پاکستان میدانستند که روزگاری خواهد آمد که پنجم حصه خاک شان شبهه به بحر شود ؟ یا آیا مردم کشور هاییتی میدانستند که زلزله قسمت اعظم شهر وحتا قصر ریاست جمهوری شان را منهدم میسازد؟ و یا کسی میدانست که زلزله چلی محور زمین را تغییر میدهد. مطمیناً به فکر شان هم خطور نمی کرد . همان طوریکه ما هم نمی دانیم چه وقتی سانحه ای خواهد آمد یا هیچ وقت نه خواهد آمد . و به همین دلیل با بی پروا بی سطحی نگری و سود جویی در همه مسایل از جمله در علم ساختمان و حوادث طبیعی مینگریم یا عامیانه تر بگویم (به بلاي مافیای ساختمان و پول سازها ی، رشوه ده و رشوه خوار که کاردستی های شان روزی صدها انسان را بکام مرگ خواهد برد) .

اما تاریخ حوادث طبیعی افغانستان جواب خواهد داد ، که شاید روزی نوع حوادث عظیم به وقوع بپیوندند.

هدف عمده از ایجاد ادارات بنام مجادله با حوادث طبیعی در کشور های مختلف جهان حتا تا به سويه وزارت حالت اضطرار ، کاهش خطرات احتمالی از سوانح طبیعی است که توسط پلان های خاص از جمله باخبری عامه از طریق آموزش و آگاهی دهی مردم درباره سانحه طبیعی با عوارض جانبی و خواص سانحه است که در همان کشور زیاد معمول است یا اتفاق خواهد افتاد تا مردم راه زندگی کردن و سازش با طبیعت را بیاموزند زیرا زمین يك کره بی ثبات است و هر آن احتمال يك حادثه خورد و بزرگ در منطقه ای از جهان امکان پذیر است و بعضی وقت سوانح طبیعی بسیار خشین و بی رحم عمل میکند . طور مثال در قرن هفدهم دریکی از شهرهای کشور چین ، در يك زلزله فقط در چند ثانیه هشت لک و چهل هزار نفر به کام مرگ رفت. یا زلزله کابل در دوره بابر هفتادو دو روز به وقفه ها دوام کرد ، لغزش و استحکاک سالانه پلت هند و آسیا در سرحدات همالیا قسمت از پاکستان را تا زمین است تکان خواهد داد.

باید متذکر شد که بزرگترین قدرت های اقتصادی جهان توانایی استادگی و مقاومت ، یا توقف دادن يك حادثه عظیم طور مثال يك زلزله با قدرت قوي یا تسونامي یا حوادث بزرگ اتموسفيري مثل باران هاي طوفاني و غیره را ندارند . فقط تطبیق همین پلان هاي مجادله با حوادث که راه احتیاط است آنها هم استفاده میکنند و به آن باور دارند ، و دیگر راه و چاره یا بدیلی هم وجود ندارد.

با مقدمه فوق نگاهی به سیلاب های گسترده پاکستان و اثرات آن در نزدیک سرحدات افغانستان می اندازیم . که چندین روز دوام کرد و در حدود بیش از 20% ساحات پاکستان را آب گرفت و بیست ملیون انسان را مسیقیم یا غیر مستقیم متاثر ساخت .

از بسکه دامنه باران ها و سیلاب ها گسترده و دوامدار شد کاملاً از کنترل خارج گردید . ادارات ذیربط مجادله با حوادث پاکستان هیچ نوع کمکی نتوانستند و حتی در توزیع عادلانه کالاه ها و مواد غذایی به مردم آسیب دیده ناشی از سیلاب عاجز ماندند و اگر کرده باشند هم بسیار نا محسوس و پنهان از دید کمره ها بود. و زیاد تر ارود بود که به استفاده از امکاناتی که دارند فعالیت می نمودند.

ما در کشور خود چیزی از تحقیق علمی در باره حوادث که خود کرده باشیم نداریم و اگر توسط موسسات خارجی در چند سال اخیر شده باشد را در نظر نگیریم ، مبالغه آمیزنه خواهد بود که شما يك ورق تحقیق درباره حوادث طبعی افغانستان را در کشور های غربی که در این تحقیقات دست بالا دارند پیدا کرده بتوانید . طور مثال در سال 1991 از پروفیسور نیکولای امبرسیس که يك دانشمند شناخته شده است مخصوصاً در بخش زلزله ، دهها اثر نوشته است و اسناد انجیري امپریال کالج هم بود تقاضا کردم که کمی مواد تحقیقی راجع به زلزله های افغانستان همراهیم کمک کن ، به بسیار پیشانی کشاده در حدود بیست رساله از کتاب خانه دفترش را برایم داد وقتی شب آنها را سر سري مرور کردم همه راجع به زلزله های ایران و پاکستان بود . و يك سطر هم در باره کشور ما نبود. وقتی موضوع را با ایشان مطرح کردم از سیاست نالید و افسوس کرد اما آدرس را داد که در آن کشور ها موجود است. یعنی منظورش از کشور روسیه ، ازبکستان و تاجیکستان بود این اثبات ادعای من است که پاکستان نسبت به ما در این راستا دست بالاتر دارد. اینکه خود شان در این موضوعات تحقیقات های علمی دارند یا مثل کشور ما ندارند و منتظر کمک دیگران اند خبری ندارم.

اما ادارات ذیربط پاکستان با وجود اندوخته های زیاد علمی ، تحقیقی ، اسناد تاریخی و مصارف زیادی در این باره که غربی ها برای پاکستان انجام داده اند و تجارب در این راستا زیاد دارند ، در حوادث اخیر سیلاب های تباه کن هیچ فعالیت چشم گیری کرده نتوانستند و حتی رضا کاران محلی هم نداشتند تا کمک های بین المللی را به آسیب دیدگان مستحق برسانند.

اینجاست که ادارات مجادله با حوادث در يك کشور با تمام عرض و طولی که دارند همراه با موسسات بین المللی و (ان جي او) ها که در این راستا کار میکنند ، زیرسوال قرار میگیرند و مردم به موجود بودن و مصارف این ادارات بی باور میشوند. به خصوص در کشور های که متهم به استفاده جویی از مساعدت های بین المللی هم می باشند. گستردگی و از کنترل خارج شدن سیلاب های پاکستان کاملاً قابل درک است . اما اثری از اندک ترین دست آورد های مسلکی دیده نمی شود.

نه تنها دولت ها ، بلکه دهها سازمان های بین المللی و (آن جي او) سالانه در این رابطه از دونر ها پول های وافر میگیرند و مصرف مینمایند که به جز از تدویر بعضی کنفرانس ها یا ورکشاپ های نمایشی خسته کن چیزی موثری در ساحه و عمل بین مردم دیده نمیشود و با وجود این همه مصارف نتیجه اش در يك وقت سانحه دیده میشود که جز سراسمیگی بی اداره گی عدم مدیریت ، بی عدالتی ، استفاده جویی از مساعدت های بین المللی و نا امیدی مردم آسیب دیده چیز دیده نمیشود. یعنی بلاخره هیچ.

سیلاب های تباہ کن پاکستان الگو یا سرمشقی است برای تمام کشورهای مشابه .

امید است کارشناسان مجرب پاکستان که خود اقلیم ، منطقه و مردم خود را می شناسند بعد از آرامش این سیلاب ها به تحقیق گسترده علمی در این راستا بپردازند و از متخصصین شناخته شده جهانی که تعدادشان انگشت شمار است هم کمک بگیرند و کشورهای همجوار و همسایه را هم از تحقیق خویش مستفید سازند .

و چه خوب است که جرنیل ها و کرنیل ها، همان پولی را که برای تخریب کشوری که نه تجزیه پذیر است و نه تسخیر پذیر به محققین این بخش بپردازند تا مردم مظلوم و فقیر اما مهمان دوست پاکستان را از این مصیبت بزرگ امروز و فردا نجات دهند.

سر چشمه یا منشأ باران های اخیر پاکستان و افغانستان:

گرمای زمین اقلیم بعضی مناطق کره زمین را تغییر داده یا تغییر خواهد داد . قسمت های از روسیه را خشک سالی تهدید میکند و جنگلات حریق میشود ولی زمین های پاکستان توان جذب آب باران ها سیلاب ها را ندارد یعنی عکس سابق . این يك عامل عمده سیلاب های اخیر است.

اما عموماً در فصل گرما که مصادف با ماه های سرطان و اسد یا جولای و اگست عیسوی میشود ، در مناطق استوایی که حرارت زمین بلند میرود اختلالات اتمسفری یا تصادم هوای سرد و گرم و پایین آمدن آبی فشار سیمایی باعث به وجود آمدن شمال های شدیدی در سطح بحر میشود که بدور مرکز خود مانند يك موتور میچرخد . که گاه با تعجیل همراه میباشد. و در نتیجه حوادث ذیل را به وجود می آورد:

- سایکولان در بحر هند و جنوب پاسفیک .
- هریکن در غرب اتلانتیک و شرق پاسفیک .
- طوفان ها در غرب پاسفیک . همچنان تورنادو در امریکا و غیره حادثات .

واژه های فوق به زبان انگلیسی است که معادل آن در زبان فارسی یا پشتو توفان گفته میشود.

Cyclone , Hurricane , Tornadoes, Typhoon.

از جمله سیلاب های اخیر در پاکستان و اثرات آن در افغانستان از نوع سایکولان است .

وقتی سایکولان به زمین یا خشکه میرسد باران های شدید را با خود همراهی میکند که باعث سیلاب ها با اثرات جانبی آن مانند امواج بلند بحری با شمال های تند ، لغزش زمین ، لغزش خاک ، تخریب ساختمان های ضعیف ، آلوده ساختن آب ها و غیره میگردد.

آخرین سایکولان بسیار قوی بحر هند در سال 1977 بود که ایالت اندراپردیش هندوستان را شدید متاثر ساخت و اثرات آن باعث از بین رفتن و خساره دادن در حدود 379583 خانه های مردم و ساختمان ها گردید و در حدود 1.442 میلیون انسان را مستقیماً متاثر نمود .

فعالیت سایکولان :

سایکولان نوع فعل و انفعالات اتمسفری است ، در مناطق استوایی و نواحی گرمسیر که درجه حرارت در خشکه بالا می‌رود و در بالای سطح بحر حرارت تقریباً ثابت می‌ماند ، عموماً در بالای سطح بحر، هوای گرم و سرد تصادم میکند و سبب شمال های تند هم میگردد ، این تصادم هوای سرد و گرم همراه با تراکم انرژی بسیار بلند به اثر تابش سولاری آفتاب در سطح بحر و مخلوط شدن حرارت با رطوبت و پایین افتیدن فشار سیماپی ، باعث تند بادی میشود که بدور مرکز خود که بنام چشم سیکولولان یا د می شود می چرخد تندي چرخش به اندازه میرسد که در عمق بحر سوراخ چاه مانند به عمق 10 تا 20 کیلومتر ایجاد می نماید ، قطر چشم سایکولان از 20 تا 40 کیلو متر می رسد و قطر خارجی تا 300 کیلو متر ، سرعت تا 120 کیلو متر بر ساعت و اثرات باد های آن تا 600 کیلو متر قابل احساس است . این چرخش به طرف فضا شکل مخروط شیب دار را دارد.

این کتله عظیم با انرژی زیاد بالا سطح بحر همراه با باران های شدید توسط باد های شدید بحری مسیر میگیرد و حرکت میماید که معمولاً به طرف شمال یا جنوب در حرکت میشود و گاهی تمایل به شرق و غرب که مربوط می شود به شرایط اتموسفری و فشار های سیماپی مناطق میزبان . دوران یا مدت سایکولان بعضاً تا مدت 9 روز تا مسافه در حدود 10000 کیلومتر را سفر کرده میتواند.

سایکولان ها معمولاً فاجعه زیادی را به بار می آورد به خاطریکه ساحات زیادی را در بر میگیرد و باعث سیلاب های مدهش میگردد. سرعت شمال های تند آن که با سرعت 120 کیلومتر بر ساعت میرسد بعضاً با قوه چندین برابر افزایش می یابد .

اما باید خاطر نشان کرد که طوفان نوع تورنادو که به شکل آنی و تند بروز میکند مثل سایکولان دارای چشم می باشد اما با قطر خورد تر نسبت به سایکولان دارای زمان یا مدت کم می باشد ، ساحات زیادی را در بر نمیگردد و در يك مسیر کم عرض تر جاده یا سرک مانند حرکت میکند ولي تخریبات زیادی را در مسیر خود به وجود می آورد.

برای اندازه گیری شمال یا باد این نوع طوفان ها دو نوع مقیاس معمول است :

Saffir – Simpson scale -1

Beaufort scale -2

طور مثال برای درجه بندی طوفان هرکین که از (1-5) قبول شده است سرعت باد از 120 تا 150 کیلومتر بر ساعت توسط مقیاس فوق نشان داده میشود.

اثرات طوفان های اتموسفیری که در فوق از آنها نام برده شد همراه با تسونامی که یک سانحه جیالوجیکی است نه اتمسفیری ، اکثراً سیلاب های مدش را در بر دارد ، که این سیلاب ها به چهار نوع میباشد .

- سیلاب دور از ساحل که بنام Inland سیلاب شناخته می شود . این نوع سیلاب در نتیجه لبریز شدن آب زیاد از اثر باران های شدید تنگ شدن سیل بر یا راه های سیلاب ، لغزش زمین و خاک ، ذخیره شدن آب مانند بند و بعد فروریختن آن و شکستن بند های آب ، لبریز شدن آب های ساحلی بواسطه موج بلند یا فروکش تسونامی ها و غیره به وجود می آید.
 - سیلاب های آبی یا Flash مانند ، این نوع سیلاب دارای مدت و دوام کم ، قدرت بسیار قوی ، تخلیه آب طوفانی از منطقه و به اثر شکست بند های آب به وجود می آید. کشور ما به سبب کوهستانی بودن و داشتن دره های بسیار شخ اطراف سلسله هندوکش از این سیلاب را زیاد دارد.
 - سیلاب های دریایی ، قدرت این نوع سیلاب ها مربوط می شود به عرض و عمق دریا ، ساحه آبیگیر منبع دریا ، توپوگرافی ، شرایط خاک و نشوونمای نباتات ، جنگلات ، شرایط هوا . در دریا های بزرگ و پهناور مانند دریا نیل در مصر سیلاب به سرعت و قدرت بلند و خطرناک به وقوع نمی پیوندند . سیلاب های دریایی هم موسومی است ، باد، رطوبت زمین اثر خود را دارد.
 - سیلاب های ساحلی یا Coastal ، که در نتیجه اثرات مخرب حوادث از قبیل (سایکلان ، هرکین و طوفان) به وجود می آید معمولاً در بحر هند وساحات بنگال و کشور های آسیایی به وجود می آید که همیشه باران های شدید همراه با سیلاب ها می باشد .
- تسونامی که دارای موج طویل و ساحه نوسان پایین می باشد از عمق ابحار تا قلعه آن 160 کیلو متر می رسد که ارتفاع آب ناشی از سونامی در شهر های ساحلی تا 40 متر هم راجستر گردیده است هم باعث سیلاب های ساحلی می گردد ، سرعت این امواج تا 800 کیلو متر بر ساعت هم ثبت شده است